

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת תזריע מצורע תשע"ז

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקרי"ה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

אשה כי תזריע וילדה זכר (יב, א)

י"ל ע"ד מוסר דאחז"ל אפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה ע"ש פ"ק דגיטין ובזכות זה זוכה לפרנס אחרים משלו בלי ספק וידוע כי המקבל נקרא נקבה והמשפיע הוא הזכר וידוע ג"כ כי זריעה הוא הנתנית צדקה ע"ש זרעו לכם לצדקה, וזהו אשה כי תזריע פי' עני המקבל צדקה אשר יזריע ג"כ ויתן צדקה אזי יולד מזה שיהי' זכר שישפיע לאחרים.

(חתם סופר)

זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה (יב, ז)

פסוק זה מופיע באמצע הפרשה, לאחר קרבן יולדת עשירה ולפני קרבן יולדת עניה, ושואלים המפרשים, לכאורה היה צריך לכתוב פסוק זה בסוף הפרשה, ולמה מופיע כאן?

ומתיר בכלי חמדה, עפ"י דברי הגמ' "כל הלומד תורת עולה כאילו הקריב עולה", ובילדת עניה, כשיוצאת על ידי אמירה, יכולה לומר תורת קרבן עשיר ולכן מופיע כאן הפסוק "זאת תורת היולדת" שהרי גם יולדת עניה שייכת בפסוקים אלו של קרבן עשיר, באם אין ביהמ"ק ויוצאת ידי חובתה באמירה.

(פרדס יוסף)

בשם כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבעלזא ז"ל איתא שאמר ליישב הערה זו למה נאמרה זאת תורת היולדת אחרי יולדת עשירה, ולפני יולדת עני, לומר זאת תורת היולדת, מן הדין ומן המשפט ראוי שהיולדת תהי' עשירה, שלעמך ישראל יהי' פרנסה ברווח, זהו מן הסתם. אבל אם יארע ולא תמצא ידה די שה, אז ישנו הפרשת של יולדת עניה.

(דף על הדף ע"מ שקלים)

וראהו הכהן וטמא אותו (יג, ג).

וברש"י "יאמר לו טמא אתה".

כידוע שאין הנגע מטמא עד שלט יאמר עליו הכהן "טמא". ואפשר ליתן טעם בדבר שהרי הנגע בא על עוון לשון הרע, האדם המדבר לשון הרע אינו שם על ליבו את משמעות וגודל חומרת הדיבור, ובהו רואה הוא כי אמירת הכהן היא המטמא אותו וזה יבין שגם מילותיו שלו הם שטמאוהו, ורואה בזה את כח הדיבור וידע להיזהר בזה.

(טעם הצבי)

וראה הכהן וגו' וטהר את הנגע כלו הפך לבן טהור הוא וביום הראות בו בשר חי יטמא (יג, ג)

יאמר ע"ד מוסר כי המצורע הוא מושרש בחטאים אשר בחבורתו יזיק אנשים ללמוד ממעשיו כאשר יתבאר עוד ע"כ הרחיקו התורה מעל גבול ישראל וגרשו ממנו אל מחוץ למחנה, והנה אמנם הרשעים הגדולים המפורסמים ברשע לא יזיק כ"כ בחבורתם כי ישמרו מהם אנשים צדיקים וטובים ולא ימשכו אחריהם ואינם צריכים הרחקה כ"כ משא"כ אותם שאינם תוכם כברים מראים עצמם צדיקים והם רשעים גמורים עליהם אמרו חז"ל [יומא פ"ו ע"ב] מפרסמים החנפים מפני ח"ה והם צריכים הרחקה יתירה, וע"כ אמר פה הנגע אשר כלו הפך לבן וניכר ונדוע רעונו בקהל הגם כי רע הוא לעצמו וע"כ קראו נגע מ"מ טהור הוא ואינו טמא לטמא אחרים ואינו צריך שילוח, אך וביום הראות בו בשר חי פי' ביום שיתחיל להראות עצמו כצדיק ואיש חי אז יטמא.

(חתם סופר)

ואם בהרת לבנה היא וגו' ועמוק אין מראה מן העור. (יג, ד)

פירש"י, לא ידעתי פירושו, כי קשה לו שהרי פירש בפסוק שלפניו "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו", שכל מראה לבן עמוק הוא, כמראה חמה עמוקה מן הצל, ואין אמר כאן שאין מראה עמוק מן העור?

והרב ר' מאיר מרוטנבורק פי', שכך פירוש הפסוק: ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו ועמוק, כדרך כל דבר לבן, ועוד מוסיף הכתוב ואומר: "ואין מראה מן העור", תחלת דבר הוא, פי' שהוא עמוק מחמת הלובן ואין מראה מן העור, והטעם מורה על זה הפירוש. (שכן "פשטא" מראה על עצירה והפסק)

(הטור הארוך)

מאוצרות המגידים

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (י"ב, ג)

סמיכות הדברים של פרשת מילה, וכתבתם בתוך פרשת יצירת האדם, מלמדת אותנו בפשטות, כי במצוות המילה יש מעלה נוספת משאר מצוות מפני שבמצוות מילה נשלמת ונגמרת יצירתו של כל יהודי, ומקודם שנימול, עדיין לא הושלמה יצירתו הראויה.

ולכן בברכת המילה מסמיכים אנו את היצירה עם המילה ומברכים - "אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם". כלומר: שקדושת היהודי מתחילה עם יצירתו בבטן, שכבר אז קודש והופרש להיקרא "ידיד" ומסתיימת בשעה ש"חוק בשארו שם", לסוף שמונה ימים בעת המילה.

וזהו גם ההרגשה הממלאת כל לב יהודי באשר לבו לב מרגיש, וכך חי עם ישראל לדורותיו בהרגשה מרוממת זו. הבה ונראה מעט על רוממות הנפש של עם ישראל.

סכינה חריפא של אם יהודיה

מעשה נורא היה בעת הובלת היהודים לגיא ההריגה על ידי הצורר ימ"ש. קבוצה גדולה הלכו בבוץ, ביום חורף, קר וקשה, ובתוכם צעדה אשה במצעדת המוות, לעבר תאי הגזים, והמשרפות.

איש אחד שניצל סיפר אח"כ, כי באמצע הדרך לפתע החלה האשה לצעוק "סכין! סכין!..." למי יש סכין?!, וכולם סברו שרצונה לאבד עצמה לדעת, וכמובן שלא חשו לצעקותיה וניסו להרגיעה ולהסביר לה שאסור להתאבד וכו' אבל היא בשלה "סכין! סכין!..."

הארור ימ"ש שאל מה פשר הצעקות, והשיבו לו שאשה רוצה סכין בכדי להרוג את עצמה, הגיב בחיך - טוב מאוד, והוציא סכין חד ונתן לה, וכשעניי כולם מביטים, ראינו לפתע איך שהיא שולפת מתוך חיקה תינוק, ובעוד הסכין בידה מיהרה למול אותו והשיבה את הסכין לאותו ארוך.

ואז הסבירה שבדיוק היום הוא יום השמיני ללידתו, ורצתה שיישרף יחד עם כולם כשהוא נימול ולא ערל. ושלפיכך התנהגה בעורמה כזו בכדי שיתן לה סכין!! והדברים נוראים ומרטיטים על מה וכיצד חשב מוחם של האמהות היהודיות, רגעים ספורים לפני המוות שלה ושל בנה!!

מי כעמך ישראל

מעשה נוסף אשר גם הוא נורא הוד, וגם הוא על ה"אמא היהודית" של עם ישראל, שמעתי מיהודי שהגיע מרוסיה מהתקופות הקשות, בהם כל עשיית ברית מילה או אפי' השתתפות בברית מילה הייתה כרוכה בסכנה נוראה של גלות ועונשים קשים.

ומפני זה היו עושים בריתות רק בחשאיות גמורה, ולא היו מזמינים אלא קומץ של מנין יהודים חשאים שסמכו עליהם ועל שתיקתם, ואותו אדם, ששח לי את כל המעשה, היה מבין "הנאמנים" שהיו מזומנים כסתר לבריתות.

פעם בא קצין אחד, מספר אותו יהודי, והזמין אותנו לברית שתערך למחרת, במקום פלוני בשעה פלונית, והדריך אותנו איך להיכנס למקום ההסתר.

ואכן נכנסנו ועברנו כמה חדרים עד בואנו אל מקום המסתור, שם הכין מראש בחגיגות, שולחנות מלאים כל טוב, והשמחה הייתה שלמה ללא חשש מכל הנעשה בחוץ.

והנה עם תום הברית מיד כשהושב הילד לאמו נשמעה זעקה, ולב כולנו יצא מפחד - האמא התעלפה!

בחדרת לב, המתנית כולם כמה רגעים עד שהצליחו לעורר את האמא, ואז אמרה שאפשר לה להירגע לא קרה כלום, ומה שהתעלפה היה משום שהתינוק כבר היה כעת בן שנה, ורק היום זכתה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ובמשך כל השנה התגברו ונשכה שפתייה שלא לנשק את בנה הערל.

ותיכף לאחר הברית נתתי לו את הנשיקה הראשונה מאז שנולד, ומרוב התרגשות התעלפתי, וזה הכל - סיימה בפשטות. - מי כעמך ישראל!

טהרת מידותיו של בן תורה

וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ושלושים יום ושלושת ימים תשב בדמי טהרה (י"ב, ג-ד')

רבו הפירושים בפסוק זה, שבאים לבאר מדוע בתוך פרשת הלכות טומאה, מוסיפה התורה באמצע ומזכירה את עניין ה"מילה".

ניתן להוסיף בדרך דרש, בהקדם מה שאמר חז"ל (סוכה נ"ב.) שבעה שמות יש לו ליצה"ר. הקב"ה קראו "רע" שנאמר "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" ואילו משה רבינו קראו "ערל".

ויש להבין מדוע שינה משה רבינו את שמו ל"ערל", שהוא פחות גרוע מ"רע", שכן ב"ערל" יש תקנה, וכן פחות גרוע משמות קשים אחרים שמונו שם חז"ל?

לאחר מתן תורה - נקרא היצה"ר ערל

אלא, שודאי באמת היצה"ר הינו קשה ו"רע" וכל שאר שמות ומרעין בישין... אולם כ"ז קודם מתן תורה. אבל משה רבינו שהוריד את התורה לבני, ובה נאמר "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין" (קידושין ל'): שפירושו, שיש תיקון ורפואה לאותה

יחד עם החיות שכמותם ביבשה, וארי היבשה אומר לבדו וארי שבים אומר לבד, כי מינים שונים המו.

אולם כלב הים מכיוון שבורח ליבשה, בשעה בשעה שרוצים לצודו הרי דינו נקבע משום כך, כחית היבשה. ומעתה מצטרף הוא אל כלב היבשה בצוותא, ושניהם אומרים כאחד - "באו ונשתחוה ונכרעה".

מדוע שירת הכלבים בפסוק "בואו ונשתחוה"

ואשר לכן אומרים הם דווקא בפסוק זה התואם לצירוף המיוחד, לפי שקודם לכן אומר הפסוק "אשר לו הים והוא עשהו, ויבשת ידיו יצרו" (תהלים צ"ה) והיינו הצירוף של עשיית הים והיבשה יחדיו, שלכלבים המצטרפים משני המקומות, להם נאה להלל ביחד ולהמשיך "באו ונשתחוה ונכרעה". וזה נכלל מאד.

והנה, דברי תורה נמשלו למים. וטהרת האדם באה ג"כ על ידי טבילה במים. ונמצא שיכול האדם להיות כל כולו במימי הדעת בים התלמוד יום ולילה כמו כלב הים שנמצא כולו במים, אולם אם ייצא לפעמים מהלימוד, כבר נחשב משום כך כמי שאינו שייך לים התלמוד, וככלב הים שנחשב ממין חיות הארץ - משום שבורח לפעמים ליבשה, ואינו שייך למיני חיות המים.

ואם ירצה לומר 'פרק שירה' בבין הזמנים יחד עם עמי הארץ אנשי היבשה, יכול גם יכול הוא... אולם "בן תורה" שלם אינו נקרא, אא"כ אינו יוצא אף פעם מן הלימוד!!

הבורח מהתלמוד להינפש, פניו כפני הכלב

שכן אם נוסף להתבונן, נשאל ונקשה מה בכך שקורה שלפעמים יוצא ליבשה, הרי בודאי שמחוץ ליציאתו לפרקים ליבשה, כל כולו שייך לטבעם של חיות המים? וכי מה גרע בכך שלפעמים יוצא ליבשה, אטו אין עוד מיני חיות מחיות המים, שיוצאים קצת ליבשה וחוזרים?

אלא שכלב הים אינו רק יוצא ליבשה [כמו חיות המים האחרות] אלא "בורח ליבשה"! פירוש; שבשעה שרוצים לצודו ונמצא בסכנה, בשעה זו נגלית בו מהותו השורשית והשתייכותו האמיתית, כי מדוע אין הוא בורח אל עומק הים כשאר חיות ודגי הים, ומדוע בורח ליבשה. וזהו סימן מובהק שאינו חית המים - שכל חיותה אינה אלא במים בלבד.

מאי משמע?

שיתכן והאדם כל חייו בתוך חיי הבית מדרש וכולו אכן במים, ואפילו שעה אחת איננו בחוץ. אולם, בימי בין הזמנים אינו הולך אחרי מקומות הסמוכים ונראים לים התלמוד, רק בורח כמי שנרדף מים התלמוד, וצריך מרגוע לנפשו עמוק עמוק בהבלי העוה"ז, ולא שוקטת נפשו עד בואו למלון של עשרים כוכבים... ובורח עד ההרים המושלגים... בריצה מבוהלת כחץ מקשת - לתוככי העוה"ז.

או למקומות כאלו שאין בנמצא שם לא בהכנס' לתפילה ולא ביהימ"ד ראוי לקביעת עיתים לת"ת לכל הפחות. אין זה נקרא לצאת ליבשה, רק לברוח ליבשה!!! שמתוך אופי יצירתו יציאתו ניכר שקשור הוא בטבורו לארץ, ולחלוותי שמינה של העוה"ז הפשוט והמכוער, מקננת בלבו פנימה, ומוצאת לה פורקן בשעת מבחן.

וא"כ, אין איכות חייו בתורה בלבד! ואח"כ גם אם חוזר שוב ללמוד, אינו אלא ככלב המלקק מן הים...

הבורח מהתלמוד מוכיח שפניו אל החולין

שכן לצאת מהלימוד מעט בכדי לנוח ולנפש, ואח"כ לשוב ביתר שאת וביתר עז, מותר ואפשר. אך לברוח מהלימוד... אין! ולא קיים! כל עוד נשמה באפו!!! ניתן להוסיף לקח ליסוד זה, ולבאר במשנה בהירות, עפ"י מה שאמרו בגמ' (זבחים נ"ו.) והוא מן המשנה במסכת מעשר שני (פ"ג, מ"ח) לגבי קדושת הלשכות הבנויות במקדש.

לשכות הבנויות בתוך הקודש ופניהן אל החול אע"פ שהינם בתוך הקודש דינם כחול. זאת מכיוון שפיתחם פתוח אל החול. ולעומת זאת, לשכות אפי' אלו שבנויות בחול, אם פניהם אל עבר הקודש, דינם קודש. ואוכלים שם בשר קדשים כמו בתוך העזרה. ודין זה נפסק להלכה ברמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ו, ה"ז וה"ח). מאי משמע?

יש בעה"ב פשוט שמתייגע לפרנסתו וקובע עיתים לתורה, שאמנם אינו ת"ח, אבל בלבו בוערת אהבת התורה. תמיד ישב את הת"ח, ורק יחפש להסתופף בצילם, ועל אהבה זו יגדל ויחנך את בניו וכשיגיע ימי בין הזמנים יקח את הילדים לראות איך נראה השיעור של ת"ח פלוני, ואיך מתייעים בתורה גדולי הדור, יסוב עמם בירושלים או בשאר מקומות הקדושים בהיכלי הישיבות או עוד כהנה וכהנה.

הנה, זה האדם אינו ת"ח, אבל פניו ולבו אל הקודש! שאיפתו והנאתו היא מכל תוספת קודש! ועל כן דינו כקודש! ועל כגון אלה אמרו בגמרא מאן דרחים רבנן הוו לי חתני רבנן (שבת כ"ג): כיון שכך מגדל את בניו, זוכה בבנין רבנן וחתי רבנן.

הנעים מים עד ים בעת המנוחה - דבר ה' לא ימצאו

אולם מאידך גיסא יתכן ח"ו ההיפך מי ש"בנוי בקודש" היינו שחובש יום יום את ספסלי ביהימ"ד בישיבות או בכוללים, אולם פניו אל החול!

ולמשל כשירצה ליתן פרס לילדיו יקח אותם לראות מטוסים בנמל התעופה... או כאמור לעיל שבבין הזמנים יסע לכל שבועת הימים והנהרות שבארץ ישראל... ואם "עו מים עד ים ומצפון לדרום" - ויחד עם זאת - "ישוטט לבקש דבר ה' -" בודאי - שלא ימצאו...

כי אמנם בנוי בקודש, אבל פניו ומסתרי לבו אל החולין. ואם הילדים רואים שהאבא הנכבד בוער בלבו להידמות לכולם, ולדקדק בלבושים המתחדשים או בכורסאות נאות וכדו', לבל יתמה מדוע לבסוף אינם ראויים לדבר עמם ב"קדשים ובטהרות" ואינם ברי אוריין. לפי שדינם חול ואין אוכלים בהם קדשים...!!

ולפיכך כל חיי האדם, כל שאיפות האדם וכל שמחת האדם, ואפ"ל כל מנוחת האדם. הכל צריך להיות אך ורק בתורה ובכך יהיה בנוי בקודש פניו אל הקודש

מכה "רעה" הנקראת יצה"ר, ולפיכך משה רבינו קוראו רק "ערל" כלומר; כערל - שעדיין לא נימול, אך יש לו תקנה - במילה!

ע"י התורה המדות הרעות נהפכים למידות נאצלות

זאת ועוד, שכשם שבהסרת ערלת הבשר אינו רק מוריד את הערלה, אלא גם מוסיף מעלה והשתבחות, בכך שנקרא מהול, ומתקדש ע"י להיות "בן ברית" עם הקב"ה. כך גם בערלת הלב, שע"י עסק התורה ועמלה, אינו רק מסיר את התאוות - אלא אדרבא - הופכם להיות תאוות כשרות וישרות של "בן ברית" בעמל התורה! שכן בלי תלמוד תורה, צריך האדם לדכא ולשבור את תאוותיו, אולם ע"י העמל בתורה האדם מתעלה ומתקן את מידותיו, עד שיכול להופכם להיות מידות טובות ונאצלות.

ומי שהגיע ליעדי כך, אינו צריך לדכא את יצר ההשתוקקות שגורם היצה"ר, רק יכול להופכם לטוב. שבמקום להשתוקק לחתיכת דג מלוח - ישתוקק לחתיכת תוס'... וכן בשאר המידות והתשוקות.

וכעין מה שפירש המהרש"א בקידושין (שם) במה שאמרו: "כל זמן שהרטיה על מכתך, אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורוחץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתירא".

ופירש המהרש"א שזה קאי כנגד התאוות של העוה"ז שהעוסק בתורה אינו חושש מהם.

ולפיכך בתוך פרשת תומאת בשר וטהרתו, ע"י שבעת נקיים וטבילה במי המקוה, רומז לנו התורה שכך הוא לגבי תומאת הלב ג"כ. כי יש תקנה לערלת הלב וטומאת הנפש, במילת הלב במילת הנפש כיצד? וביום השמיני נימול! "משה" קראו ערל היינו כאמור, שניתן למולו בסכינא חריפא של עמל ויגיעת הלימוד! ואשר זוהי סמיכות הפסוקים, שבין הלכות הטומאה להלכות "דם טוהר" נכתב בדין המילה - לרמוז לנו על מילת הלב, פלאי פלאים!!

לעומת זאת ומאידך גיסא, ימשך הדרש של "ערלת הלב" בסמיכות הפסוקים לדיני הטהרה התלויים במקוהו. שכן גם הטהרה שבעסק התורה דומה ונמשלת לדברים רבים לטהרת המקוה.

נמיכות הרוח

הנה נמשלה התורה למים, "כשם שאין המים מתכנסין אלא במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא באדם גבה לב" (רמב"ם פ"ג, ה"ט; מהת"ת) כי בכדי להיטהר צריך להנמיך להיכנס בתוך המים ולטבול.

והיינו שבל נטעה לחשוב שניתן להנמיך ולטבול במימי הדעת (כלשונו הזהב של הרמב"ם סוף הל' מקואות) כאשר לב האדם מפרפר ומתנפח מכל אירה שנדמה לו שחברו אמר עליו... או מי שפניו נפוחים מגאוה בעת שנוע בפנים נפוחות אל עבר המזרח... שטבעם של אלו לצוף על פני המים ולא לשקוע בתוכם...

כללו של דבר, לא בכרס גדולה ולא ע"י לבישת חלוקא דרבנן זוכים לכתר תורה, כי כתר תורה נמצא דווקא על הראש... ועל הראש הנמוך... וכך כותב הרמב"ם בהלכות ת"ת:

"מי שנשאו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים האחרים ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת" (פ"ג, ה"ו). ובהמשך "אין ד"ת מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה" (ה"ב שם).

הנה למדנו שצריך שבעה נקיים ולעסוק בתורה יום ולילה וכהמשך דברי הרמב"ם יעווי"ש. וכשם שאפילו שעה אחת שיוצאת מן המים לא מועיל הטבילה. כך המסלסל בשערו ומכווץ את פניו להיראות נכבד, ואפ"י בשערה אכת. כבר אין כאן טבילה!!!

ואפ"י לאחור שזכה האדם וכולו טבל ונכנס במים - במימי הדעת - יתכן שעדיין אינו שייך למים, ואין טהרת לבו ראיה. וכדלהלן.

עולמו של בן תורה

וביום השמיני נימול בשר ערלתו, ושלושים יום ושלושת ימים תשב בדמי טהרה (י"ב, ג' ד')

לעיל נתבאר שאחר מתן תורה משה קראו ליצה"ר ערל, כי בראתו ליצה"ר בראתי לו תורה תבלין. שע"י התורה אפשר למול את היצה"ר.

וע"י עמל התורה מהפכים את כל הרע לטוב, ואשר לכן נקרא היצה"ר ערל כי ע"י התורה הוא נימול.

ועד כמה צריך להיות שקוע אך ורק בלימוד התורה נלמד מכלב הים... ונקדים לבאר פירוש נפלא ששמעתי על מה שכתוב בפרק שירה, כלבים אומרים "בואו ונשתחוה ונכרעה" (תהלים צ"ה) מדוע אומרים הכלבים פסוק זה דווקא? ויש לבאר ולפרש, בהקדם דקדוק נוסף. שהנה מלשון הפסוק שאומרים הכלבים "בואו ונשתחוה" נשמע, כי קוראים המה לאחרים להצטרף לשירתם. ולמי מכוננת קריאתם זו?

הנה אמרו חז"ל במשנה במסכת כלים (פ"ז, מ"ג) "כל שבים טהור, חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה". מדוע נשתנה דינו של כלב הים משאר כל חיות המים שהעושה מהם כלים אינם מקבלים טומאה, ורק מהכלב שבים, העושה כלים ממנו מקבלים טומאה, כאשר חיות היבשה?

מפרש הר"ש והרא"ש בפירוש המשנה: "כל מה שיש ביבשה יש בים. וחית הים ובהמת הים אין אחד מהם בורח ליבשה כשרוצים לצודם. רק הכלב לבדו, הלכך הוי בכלל בהמות היבשה ואם עשה מהם כלים מקבלים טומאה" עכ"ל.

מעתה נתפרש היטב ונאמר: שכלב היבשה קורא לחברו - כלב הים להצטרף עמו יחד לכריעה ולשירה. שכן שכל חיות הים האחרות, אינם יכולים להצטרף לשירה

שאו גם גותיהן קודש (עיי"ש ברמב"ם), ועליו נאמר אשרים ישראל לפני מי אתם מטהרים שכולו טוב ושקוע וכל חיותו ממימי הדעת וטהרתו שלמה! הבה ונשמע במה גדולי ישראל משתעשעים בעת מנוחתם...

גיצי התלמוד ב"ג בעומר

הגאון ר' יוסף שאול טנטון זצ"ל בעל ה"שואל ומשיב", היה מתארח אצל בעה"ב אחד במקום מרגוע מעת לעת כשהיה נצרך למנוחה. פעם אחת נודמן לר' יוסף שאול, לסור אל מקום הנופש ביום ל"ג בעומר, כשעמו היום גם כמה דיינים נוספים מקהילתו שבאו מן הסתם לסעדו ולתמכו.

בעל האכסניה שנכנס להגיש לפני הרבנים כיבוד דבר מאכל, ניצל את העבודה שיום זה הוא יום ל"ג בעומר, יום ההילולא של ר' שמעון בר יוחאי, וביקש את שכרו תוך שהוא פונה לר' יוסף שאול ואומר, נו... תאמרו משהו לכבודו של ר' שמעון בר יוחאי!...

שעשועי ת"ח בעת מנוחתם

חי"ר ר' יוסף שאול, ואמר לסובבים, באו ונמלא את רצון בעה"ב. ופנה אל אחד מן הדיינים שישב עמו ואמר, תמנה בבקשה כמה פעמים מוזכר שמו של ר' שמעון בר יוחאי בכל התלמוד!...

תיכף ומיד, פתח אותו דין והחל סופר ומונה בדפי הש"ס מברכות, שבת, עירובין וכן הלאה כשהוא מציין בכל מקום היכן מוזכר שמו של רשב"י, וסופרם אחת לאחת כשהדבר נעשה בע"פ כמובן מאליו.

הנה כבר אוחז אותו דין אחרי כל סדר מועד, וממשיך לתוך סדר נשים, ור' יוסף שאול יושב כנגדו בשקט ובדומיה ושומע את המספר ההולך וגדל של הפעמים הרבות שהוזכר ר' שמעון בש"ס.

והנה כשאחז כבר עמוק בחצי השני של הש"ס התעשת ר' יוסף שאול לפתע ואמר: 'מספיק מספיק'... 'עד כאן'... כבר חיסרת שלושים ושלושה פעמים כמנין ל"ג שהוזכר ר"ש ושכחת למנותו!...

והחל מונה את כל ה"ל"ג מקומות שבהם שכח הדיין את ר"ש, - לשמחתו ולהנאתו של בעל האכסניה שקיבל את שכרו במייטב!...

הנה לנו כיצד נחים - בתוך התורה... ואם בדברים שכאלו מוצא האדם את נפשו לעת מנוחה, אין פלא שיודעים את הש"ס עד כדי כך על בוריה!...

תורתך שעשועי

כך גם זכותי והכרתי בירושלים, כמה וכמה ת"ח שבעת מנוחתם, היו משתעשעים בפרפראות החכמה, והיו חודין חידות זה עם זה, במבואות התלמוד הלך ושוב.

ולא אשכח את המחזה איך שהגאון ר' שמואל מועד זצ"ל, ור' יעקב קצנבלויגן זצ"ל, ישבו להם לנוח מעט מהמקווה החם שהיה בשערי חסד, וחדו חידות, כמה פעמים מוזכר בש"ס נעל, וכמה פעמים מנגלים, או מנעול וכדו'.

והיה ממש תענוג לראות מה זו בקיאות בש"ס וכל אחד היה מונה היכן וכמה, אשרי עין ראתה כל אלו, ואוי לעין רואה את כל גנות המוניות עמוסות לעיפה, במזוודות זו על גבי זו, ממתניות ודרוכות לנסיעות לשדה התעופה ולחופש...

(לב שלום)

פלפל, מלח, סוכר, וכמה פפריקה ושאר תבלינים. הפגישה נערכה והטבח הרוסי הדריך את עמיתו הגרמני ברשימה מפורטת, ממש על המילימטר.

נסעו בחזרה. מלך גרמניה מגיע לביתו. ויהי היום, הגיע מלך פלוני לביקור בגרמניה. הטבח הוציא תא הרשימה הטמונה באוצרותיו, ועשה כמו שלימדוהו ברוסיה, הכל בדיוק מוחלט - בשר, מלח, סוכר, פלפל, פלאי פלאים. הכניס את הכל בתוך הקישקע.

התבשיל היה מוכן, הגישו לסעודה הגדולה, החלו לטעום. המלך נטל את הסכין ואת המזלג, הכניס לפיו חתיכה מהמאכל, ואבוי! נהיה לו חושך בעיניו. טעם תפל, עם ריח נורא. לא ידעו אם זה רעל, או שלקחו את האוכל מהאשפה...

מיד הורידו הכל מהשולחן, ובינתיים הביאו לכל המסובים מים לטשוף את הפה מהגועל שנדבק בהם.

אחרי הסעודה רצה כמעט מלך גרמניה להרוג את שר הטבחים. הטבח התחנן: "אדוני המלך, אני יכול להישבע אלף שבועות, עשיתי בדיוק כמו ששר הטבחים ברוסיה לימד אותי, לא שיניתי דבר וחצי דבר. מה אני יכול לעשות שכך קרה?"

המלך הורה לו בועם: "עכשיו אתה נוסע לרוסיה לברר מה היתה הבעיה והיכן הטעות".

הטבח שומח עד השמיים, העיקר שלא הורגים אותו. יצא לדרך, הגיע לרוסיה. שם סיפר לשר הטבחים של הרוסי: "אוי מה שהיה לנו, עשיתי את הקישקע, והמספר כמעט הקיאו, הגישו שאוכלים זבל".

הטבח הרוסי ביקש ממנו: "תביא את הרשימה שלך". הגרמני הציג את הרשימה על פיה הכין את הקישקע - אחת, שתיים, שלוש, ארבע, הכל בסדר.

"רגע", נזכר הטבח הרוסי, "כאשר הבאת את המעי למטבח, מה עשית?"

"מה פירוש מה עשית? טחנתי בשר, טחנתי לחם, פפריקה, מלח וסוכר, ומלאתי את הכל בתוך המעי".

"אוי, וי!", קפץ הרוסי ממקומו, "אתה נורמלי?! הלא זה מעי של בהמה! את המעי צריכים לטשוף היטב, עם מים ורתחים, ואחר כך להשרות במים עשרים וארבע שעות, שכל הטינופת תצא מהמעי והוא יתנקח. אחר כך שוב שוטפים, עד שבטוחים שהמעי נקי לחלוטין. רק אז אפשר להכניס את כל המצרכים... היכן השכל שלך? - כעס עליו שר הטבחים הרוסי."

יכול אדם להטעין על עצמו את המצוות הטובות ביותר, אבל אם יכניס אותן בפה לא נקי, הוא מקלקל את הכל!

(יחי ראובן)

"ואם פרוח תפרח הצרעת" (יג, יב).

חז"ל אומרים (במדבר רבה ז, ה) שהצרעת באה על צרות עין "כשדאם צר עין ואינו משאיל את כליו הקב"ה משלח צרעת בביתו ומוציא כליו לחוץ, והבריות אומרים: פלוני שלא היה משאיל כליו ואומר שלא היו לו כלים, הרי שהיה לו כלים..."

כשבא השכן, נקט על הדלת ומבקש מסור חשמלי - אומר לו צר העין: "אין לי..."

כשבאה שכנה לבקש סיר - אומרת אשתו: "אין לי..." והנה, רק מגיעה הצרעת, וכבר מצוה הכהן להוציא את כל הכלים החוצה. לפתע רואים כולם את המסור החשמלי ואת הסיר שוכנים אחר כבוד בבית השכנים המסרבים להשאילו...

לפעמים קורה שאדם עושה עולה מסוימת, והוא סבור שאף אחד לא רואה אותו... אולם לעיתים, הוא אינו יכול להתחמק ועליו להתמודד עם ההתנהגות הנלווה שלו עצמו, כפי שמספר המשל שלפנינו:

משל לאדם שהלך ביער ואיבד את דרכו. בעודו תועה בין עצי היער, הוא מבחין לפתע בקול גדול, ורגעים אחדים לאחר מכן מנצנץ רעיון במוחו. הוא קורא לקוף ואומר לו:

"אתה יודע שיש בינינו איזשהו דמיון..."

"לא שמעתי על כך מעולם" - אומר הקוף - "אבל מה העניין?"

"הסתבכתי" - משיב לו האדם - "אולי תוכל להראות לי את הדרך החוצה?"

"אין בעיה" - ענה הקוף, והשנים החלו ללכת בסבך העצים.

לא חולף זמן רב ולפתע נשמעת שאגה אדירה של אריה, וכעבור רגעים אחדים הם מבחינים באריה אימתני רץ לכיוונם. האדם החורר כסיד, אולם הקוף לא אבד את עשתונותו. הוא עזר לאדם לטפס על העץ הקרוב שהיה שם ואמר לו: "אל דאגה, לכאן הוא לא יגיע..."

האריה העומד למטה התנפל על הגזע ואיים בקול מבשר רעות: "אני רעב, לא אזוז מפה עד שאחד מכם ירד..."

"אל תדאג" מניח הקוף יד על האיש הרועד מפחד - "הכל יהיה בסדר".

הזמן חלף באטיות מרגיזה, שעה ועוד שעה... הלילה ירד, והקוף פנה אל האדם: "כעת לילה, עלינו לערוך תורנות שינה, מי יהיה הראשון שישן?" "לך לישון" - אומר האדם - "אני אשאר לשמור, בין כה וכה לא אצליח להרדם מרוב פחד..." והקוף נתלה בזנבו על אחד העצים ונרדם.

וותר לו האדם לבדו עם הארי שמתחתיו, מי יודע עד מתי אהיה תקוע כאן, כמו עלה נועץ? הרהר בתסכול.

לפתע עלתה בו מחשבה כלשהי: אני אדם, והוא, בסך הכל, קוף... האריה אמר שהוא רוצה אחד משנינו, אם כן - מי חשוב יותר? הוא עיבד לאט לאט את הרעיון, ואז נתן לקוף מכה חזקה והעפיק אותו מהעץ... הקוף התעורר בבת אחת, וברגע האחרון נתפס באחד הענפים וניצל מלועו הפעור של האריה.

כעת לא ידע האדם היכן לקבור את עצמו מרוב בושה... מה יעשה? הוא לא העז להרים את עיניו אל הקוף, מצילו היקר, אשר הוא השיב לו רעה תחת טובה... בלית ברירה חבק את הענף שעליו ישב ונרדם.

שעות אחדות לאחר מכן, העיר אותו הקוף ואמר לו: "קום, האריה הלך..." הוא עזר לו לרדת למטה, והראה לו את הדרך לצאת מן היער ולהגיע לישוב בני אדם.

מתחיל האדם ללכת, וכעבור רגעים ספורים הוא חש בטפיחה על שכמו. הוא מסתובב לאטו, הקוף עומד שם ואומר לו: "עשה לי טובה, ידידי, כשאתה מגיע לשם, אל תספר לאף אחד שיש בינינו דמיון..."

כזהו האדם, מחד גיסא הוא נור הבריאה ותפארתה, ומאידך גיסא - מידותיו הרעות עלולות להפוך אותו לגרוע ולפחות בין בעלי החיים.

"וטמא טמא יקרא" (יג, מה)

אומר השל"ה הקדוש: "רמז למה שאמרנו 'כל הפוסל במומו פוסל', שהמצורע הוא הטמא וקורא לחברו 'טמא'... (ממעיינות הנצח)... '... וכן כל הפוסל את האחרים תמיד... ואומר עליהם שהן ממוזרות, חוששים לו שמא ממזר הוא. ואם אמר עליהם שהן עבדים חוששין לו שמא עבד הוא. שכל הפוסל במומו הוא פוסל" (רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יט הלכה יז).

"אתה מוזמן למשפט ביום שלישי הקרוב!"

ההודעה הקצרה שנתלתה על דלת ביתו של החלבן, הסעירה את רוחו. הוא היה איש ישר, שהתנהג תמיד בנאמנות ובמוסריות. אף פעם לא רימה, שיקר או גנב.

הוא גם לא שתה לשוכרה בשעות הבוקר, דבר האסור על פי החוק בכפר. הוא לא ידע למה מזמינים אותו למשפט.

אבל האופה ידע. האופה היה רגיל לקנות חמאה וגבינה מהחלבן המקומי והשתמש בהם לאפיה. יום אחד עלה בו החשד שגושי החמאה שהחלבן מוכר לו שוקלים פחות מקילו, למרות שהחלבן מצהיר שכל גוש שוקל קילו בדיוק, לא פחות ולא יותר.

האופה החליט לבדוק את העניין, ובמשך תקופה הוא שקל בעקביות כל גוש של חמאה שקנה מהחלבן, והוא אכן גילה שגושי החמאה שוקלים פחות מקילו, לפעמים 900 גרם, לפעמים 950, ופעם אחת אפילו 800 הגרם. האופה היה נזעם. "מרמים אותי" הוא אמר לאשתו בעט, "אני לא אשתוק על זה". הוא ניגש אל השופט המקומי התלונן על מעשיו של החלבן. "חייבים להעמיד אותו לדין!" אמר האופה, "אי אפשר לאפשר לו לרמות את כל תושבי הכפר. אנשים סומכים עליו".

עוד באותו היום תלה שליש של בית המשפט המקומי הזמנה לדין על פתח ביתו של החלבן.

החלבן הגיע לבית המשפט ורעד ונפחד. הוא מעולם לא ראה את בית המשפט, ומעולם לא דיבר עם השופט שהטיל אימה על כל תושבי הכפר.

"אני מניח שיש לך משקל מדויק במחלבה?" פתח השופט את הדיון.

"לא, כבודו!" אמר החלבן, "אין לי משקל".

"אז איך בדיוק אתה שוקל את החמאה שאתה מוכר לאופה? האם אתה סתם כך מחליט שזה קילו? הרעים השופט בקולו.

"חס וחלילה, אדוני השופט, אני איש ישר, לעולם לא עלה על דעתי לעשות דבר כזה. פשוט מאד, בניתי לעצמי מין משקלי מאוזניים, כאלו שאתה צריך לשים משקולת בצד אחד כדי שתאזן את החמאה שבצד השני".

השופט הנתן בראשו בהבנה, והחלבן המשיך:

"בכל יום כשאני בא לשקול את החמאה עבור האופה אני מניח בצד השני של המשקולת כיכר לחם של קילו שאותה אני קונה בבוקר מהאופה, וכן אני יודע כמה חמאה עלי לתת לו כדי שיצא קילו בדיוק".

השופט חזר על דבריו של החלבן: "אתה בעצם אומר לנו שכמות החמאה שאתה נותן שווה למשקל הכיכר שהאופה נתן לך".

"בדיוק כבודו", אמר החלבן, ופני האופה חפו.

שומע אדם דרשה מרשימה וחדרת לבבות על הנזק העצום של רכילות ולשון הרע, ועל הצורך בהתעוררות ובשינוי הדרך, ומה תגובתו? כן הוא אומר, הם באמת צריכים לשנות את דרכם.

יושב יהודי ומעיין בספר מוסר על איסור גזל ועל ענפיו המרובים ואין הוא זקוק להמחשות ולהדגמות; הוא יודע בעצמו מיד שפלוני הוא העובר על האיסור בצורה זו, ופלוני בצורה האחרת, ולכל סעיף של האיסור יש לו מיד דוגמה חיה ומוחשית של מישהו שהוא מכיר אישית העובר בדיוק עברה זו. והוא מהרהר לעצמו: כמה חבל שהם אינם פה אתי לראות עד זמנה חמור מה שדע עושים, ועד כמה עליהם להזהר ולחזור בתשובה... ומתחשק לך לזקוק לו לאותו אדם ולקרוא באוזניו: ומה אתך עומדך, יהודי יקר? איך אתה יודע מיד שהכוונה היא "להם" "לאחרים"? האם לא חשבת אף הרגע שאולי הכונה היא אליך? כן, כן, אליך ממש!

אכן, דרוש מאמץ מיוחד מצד הלומד להיות מעורב בלמודו, ולראות את עצמו מתיישב על ספסל הנאשמים או שוכב על שולחן הניתוחים ומהווה מושא ללימוד ולדין העיוני. זה לא קל, ואף לא נעים. אך רק כך יוכל הלומד להשתנות ולהיות קרוב יותר לדרך הישרה והטובה.

ומעשה שרגיל היה האדמו"ר רבי שמחה בנוים מפשיסחא, לספרו בכל ערב יום הכיפורים, ועולה ממנו מוסר השכל גדול לענייננו:

בדרך הדושה

בעיר קראקוב (קראקא) השוכן על גדות הויסלה בדרומה של פולין, עמד בית כנסת שנקרא בית הכנסת של ר' אייזיק. על שם אחד התושבים שבנה את בית הכנסת כתרומה לאוצר גדול שנפל בחלקו.

ומעשה שהיה כך היה:

ר' אייזיק עני מרוד היה, מטופל בבנים ובבנות. הבנות הגיעו לפרקן מצפות להינשא כדרך כל הארץ, אולם לרש אין כל להשתתף בצרכי נישואיהן. באחד הלילות חלם ר' אייזיק חלום, שאוצר גדול טמון מתחת הגשר של עיר הבירה, חלום זה חזר ונשנה פעמיים אחרות. ותתפעם רוחו, וגמר בדעתו לנסוע אל עיר הבירה, לחשוף את האוצר שנתגלה לו בחלומו. אמר ועשה; קיבץ בידו מעט כסף להוצאת הדרך, נטל צרורו ויצא לחשוף את האוצר.

בהגיעו אל עיר הבירה, לא התמהמה, ועשה ראשית דרכו הישר אל הגשר, לחפש אחר האוצר הנכסף. אך מה גדלה אכזבתו בהיווכחו לדעת שהגשר ענק ממדים הוא, מסלולי דרכים רבים חוצים בו, ותנועה רבה שוקקת בהם ללא הפסק. ברור היה שאין כל סיכוי לנסות לחפור תחת הגשר, מה עוד שזקיפי משמר שעמדו נוטרים את דרכי הגישה לארמון המלך, פוקחים עין על כל המתרחש מסביב.

מדוכדך ונבוך עמד ר' אייזיק תוהה במקומו מבלי שידע לשיית עצות בנפשו. קשה היה לו להשלים את תוחלתו הנכזבת, ונשאר שומר את הגשר במשך היום, ורק עם דדת הלילה נוטש היה את משמרתו ללינת הלילה. באחד הימים בעודו עומד על הגשר, תוהה על החלום שחלם ופישרו, עבר שר הצבא על הגשר, והבחין בזר שעורר את חשדו, מפני התנהגותו המחשידה.

"מה לך יהודי כי תחפש כאן על הגשר הסמוך לארמון המלכות?" רעם קול שר הצבא. פחד מות תקף את ר' אייזיק, הוא בא לחפש אוצר שנגלה לו בחלומו, והנה עומד הוא ליפול בפח. בחשד של ריגול... כיצד ינסה לטהר עצמו, האם יאמנו דבריו? אומר לך את האמת... את כל האמת... פתח וגמגם נרעד ונפחד.

חלמתי חלום, אודות אוצר הטמון תחת הגשר... עני, אני וחשבתי לנסות את מזלי... זו כל האמת... חגך שר הצבא ואמר "הו, איש חלומות אתה, יהודי?... כיצד זה תשית את לבך לדברי חלומות? הנה אספר לך, גם אני חלמתי, זה פעמיים, שאוצר גדול טמון אצל יהודי בעיר קראקוב תחת התנור אצל יהודי בשם... אייזיק... אייזיק... האם אשית לב לדברי חלומות?... צמרמורת תקפה את ר' אייזיק, בשומעו את שר הצבא נוקב בשמו ובכתובתו בעיר קראקוב, וכאשר שמע את דברי שר הצבא הפוקד עליו לבסוף לנטוש את חלומותיו ולחזור מיד לביתו, מיהר לעקור כל עוד רוחו בקרבו, עשה דרכו לביתו, כשדבריו של שר הצבא מנקרים ברוחו.

ראשית פעולתו, בהגיעו לביתו היתה לחטט תחת התנור, תנור לבנים שרעוע היה מרוב יושן. ואמנם לאחר חיפוש מדוקדק גילה תחת התנור אוצר ממון גדול, שממנו הפריש סכום כסף לבנות בית כנסת בקראקוב, אשר עד היום נקרא על שמו "בית הכנסת של ר' אייזיק".

הלקח מהסיפור נפלא, ונקדים תחילה את דברי האנן רבי ישראל מסלנט וצ"ל האומר: "אין מוסר אלא מה שהאדם לומד על עצמו ולעצמו, במטרה לשנות את עצמו שינוי המעשה". אכן, יכול אדם ללמוד את כל "מסילת ישרים" בעיון רב, ולנתח בעמקות את חסרונותיהם של האחרים ואת דרכי תיקונם, ואילו הוא עצמו עומד מחוץ למסגרת עיונו, ובסיימו את חוק לימודו הריהו אותו אדם שהתחיל בו.

ודרשו לרבותינו בעלי המוסר מהפוסק (ויקרא כה, יז) "לא תנו איש את עמו - המילת את כידוע באה לרבות, ולעניינינו יבא היא לרבות את האדם עצמו; שיתכלל הוא על עצמו ולא ירמה את עצמו להטיל את הכשלונות אך על הזולת. הצרה היא, שהאדם לא תופס שכל המומים שמוצא הוא אצל חבריו נמצאים בו, על דרך שאמרנו חז"ל (קידושין ע"ב) "הפוסל - במומו פוסל".

משום כך בא ר' שמחה בנוים מפשיסחא, ורצה ללמד את חסידיו ואתנו, כי אדם ההולך לחפור מתחת ל"גשר" בעיר אחרת - בחפצו לחתור תחת הפגמים והמומיות של הזולת, ואומר: פלוני נכשל במידה זו ואלמוני צריך לחקור מדה אחרת.

... שצריך הוא לדעת שכל הפוסל במומו פוסל. ואותם הפגמים שחשב כי נמצאים הם אצל חבריו... נמצאים בו עצמו וכפי שאמר הרבי מקוצק: "מטבע האדם להעריך את זולתו - לפי מידותיו הוא!" ובניסוחו של הגר"מ שלמה אלעמי: "הזוכר מומי בני אדם - הוא עצמו בעל המומים. והרואה מומי עצמו - לא יראה מומי זולתו".

אדם צריך לנפץ את ה"תנור" שבביתו - תאוותיו ומידותיו המוגזות שבקרבו, ורק אז יגלה את ה"מטמון" הנפלא - את זיו הודה והדרה, האצילות והקדושה של נפשו ונפש חבירו, ויזכה לבא ולהתייצב לפני בוראו טהור, זך ונקי!...

(בנועם שיח)

הוא דורש הדק"ל למה לא ברא הקב"ה את האדם כמעשה ידיו דאיתא בפסחים (דף כ"ב) שמעון העמסוני הי' דורש כל אתון שבתורה כיון שהגיע לאת"ד אלקך תירא פירש וכו' עד שבא ר"ע

(מדרש יונתן)

טמא טמא יקרא

בגמרא דשבת (דף ס"ח) וטמא טמא יקרא צריך להודיע לרבים עזרו פי רש"י הוא בעצמו ויש להקשות למה צריך בכאן להודיע עזרו לרבים יותר משאר חולאים,

וכדי לתרץ נקדים מה דאיתא בפירוש רש"י פרשת וירא אצל ישמעאל וישמעאל אלקים את קול הנער פי רש"י מכאן שתפלת חולים יפה מתפלת אחרים עליו ואיתא בבוה"ק מפני מה נקרא מצורע מוסגר מפני שמוסגר תפלתו בשמים והא"ש צריך להודיע עזרו לרבים שיקבשו עליו רחמים בשלמא שאר חולאים מוטב שתפלתו הוא בעצמו אבל גבי מצורע שנסגר תפלתו בפניו צריך להודיע עזרו לאחרים שתפלתו עליו וק"ל

(מדרש יונתן)